

Týl Sovětské armády za Velké vlastenecké války

Velká vlastenecká válka Sovětského svazu obohatila sovětskou vojenskou vědu cennými zkušenostmi včetně zkušeností z organizace týlového zabezpečení ozbrojených sil. Válka se vši přesvědčivostí potvrdila důležitost naplňování marxisticko-leninských zásad, že pro vedení války je nezbytně nutný pevný a organizovaný týl.

Velké zásluhy na dosažených vítězstvích Sovětské armády patří týlu sovětských ozbrojených sil. Za dobu války vojáci týlových útvarů a zařízení převzali od národního hospodářství a předali bojujícím vojákům milióny kusů různé výzbroje a bojové techniky — více než 10 miliónů tun munice, okolo 16,4 miliónu tun pohonných hmot a značné množství ostatních druhů materiálu. Jen automobilními prostředky bylo přepraveno 145 miliónů tun materiálu. Vojenské železniční převozy tvořily 19 miliónů vagónů, což představovalo téměř 300 miliónů tun nákladu. Silniční vojsko Sovětské armády vybudovalo a obnovilo okolo 100 tisíc km silnic. Pro potřeby vojenského letectva bylo vybudováno více než 6 tisíc letišť. Železniční vojsko a speciální útvary komisariátu pro dopravu obnovily přes 120 tisíc km železničních tratí. Příslušníci zdravotnické služby vrátili jednotkám více než 72 % raněných a 90,6 % nemocných.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukázaly, že úspěch práce týlu Sovětské armády v průběhu války do značné míry

závisel na jednotě teorie týlového zabezpečení boje a operace a války v celku. Současně s tím bylo potvrzeno, že velitelé a štáby všech stupňů musí při plánování, přípravě operací a v jejich průběhu všestranně hodnotit a brát v úvahu reálný stav a možnosti svého týlu z hlediska zabezpečení bojové činnosti.

Počáteční období Velké vlastenecké války zdůraznilo nutnost vysoké mobility a připravenosti týlu ozbrojených sil již v míru a jeho schopnost rychle rozvinout práci týlu pro vedení nepřetržité bojové činnosti. To vyžaduje, aby na jednotlivých stupních ozbrojených sil bylo určité množství týlových svazků, útvarů a zařízení s potřebnými zásobami materiálu a prostředky velení týlu v nepřetržité bojové pohotovosti.

Válka potvrdila nutnost centralizovaného velení týlu v ozbrojených silách. Centralizované velení týlu, které bylo vytvořeno na počátku války, bylo v jejím průběhu zdokonalováno s cílem sjednotit úsilí týlových orgánů při řešení rostoucích úkolů a potřeb vojsk. Včasné vytváření materiální základny — zásob munice, PHM, potravin, jejich správné členění na sledy — bylo předpokladem příznivých podmínek pro materiální zabezpečení vojsk v průběhu operací.

Velká vlastenecká válka potvrdila požadavky sovětského vojenského umění zejména v tom, že týlové zabezpečení vojsk

musí být zajišťováno a organizováno na směrech jejich bojové činnosti a podle jejich operačního členění. Aktivní bojová činnost nebyla za války zpravidla vedena současně na celé frontě, ale na strategických a operačních směrech, které byly rozhodující pro zničení nepřátelského uskupení. Proto hlavní úsilí činnosti týlu ozbrojených sil bylo soustředěno na všestranné zabezpečení toho uskupení, které plnilo hlavní úkol.

Za takové situace vzrůstal význam včasného a rychlého manévrování silami a prostředky týlu na jednotlivé strategické a operační směry.

V podmínkách, kdy bojová činnost byla rozvíjena na samostatných, často izolovaných směrech, a nepřítel vyvíjel aktivní, vysoce manévrovou činnost, bylo nutné zabezpečit maximální samostatnost úderných uskupení ozbrojených sil z hlediska týlového zabezpečení včasnym soustředěním sil a prostředků všech týlových služeb, schopných zajistit plynulé zásobování daného uskupení v průběhu operace bez velké závislosti na přísunu z jiných směrů nebo z hloubky teritoria. Tak tomu bylo např. v bitvě u Moskvu, Stalingradu, Kurska, při obraně Leningradu a ve všech útočných operacích třetího období Velké vlastenecké války.

Důležitým principem práce týlu ve Velké vlastenecké válce bylo včasné vytváření podmínek k trvalému týlovému zabezpečení uskupení ozbrojených sil, které vedly operace bez operačních přestávek. Tento požadavek byl charakteristický pro závěrečné období války, kdy se od týlu ozbrojených sil požadovalo, aby v době zakončování operací byly všechny týlové stupně schopny z chodu řešit úkoly spojené s přípravou dalších operací. Za takové situace týl plnil úkoly spojené se zabezpečováním probíhající operace a současně vytvářel nezbytné zásoby materiálu pro nově plánovanou operaci. V této souvislosti musel organizovat včasné přisunování a přibližování týlu k bojujícím vojskům, včas měnit složení a uskupení týlu, připravovat přísunové komunikace na směrech další činnosti vojsk.

V průběhu války se projevila tendence zmenšování hloubky týlového prostoru s cílem maximálního přiblížení týlu k vojskům. Došlo až k dvojnásobnému zmenšení hloubky týlových prostorů: frontového z 500 na 150–250 km, armádního ze 150–200 km na 50–100 km a vojskového ze 40–70 km na 20 km. Tyto rozdílnosti odpovídaly požadavkům práce týlu a manévrovému charakteru boje. Avšak i za těchto podmínek byly frontové týly v útočných operacích v důsledku rychlého postupu vojsk vzdá-

leny na 500 i více km od vojsk bojujících v dotyku s nepřítelem, zvláště ke konci operace.

Velký význam při dosažení vítězství nad nepřítelem ve Velké vlastenecké válce mělo dobře organizované materiální zabezpečení Sovětské armády. Se zvyšováním aktivity a intenzity bojové činnosti v jednotlivých operacích vzrůstaly požadavky na všechny druhy materiálu. Např. jestliže průměrnou denní spotřebu munice a pohonných hmot v bojích sovětských vojsk na Volze (1942–1943) vezmeme za 100 %, pak v bitvě u Kurska (1943) činila analogicky 306 % a 475 %, ve viselsko-oderské operaci (1945) 495 % a 607 % a v berlínské operaci (1945) 668 % a 800 %. Znáčná spotřeba materiálu si vyžádala zavedení limitů dodávek a norem spotřeby materiálu. Kromě toho došlo ke změnám v plánování spotřeby materiálu v ústředních orgánech Sovětské armády. Postupně se přešlo od měsíčního plánování k plánování spotřeby materiálu podle operačních úkolů a někdy k plánování na dekády. To zabezpečilo operativnější vliv na potřeby vojsk a bralo v úvahu konkrétní podmínky činnosti průmyslových podniků.

Důležitou úlohu měl ve válce nepřetržitý přísun materiálu. Z celkového objemu vojenských přeprav činil přísun materiálu více než 50 %. Zabezpečovaly jej všechny druhy dopravy. Na vojskovém stupni byla hlavním druhem dopravy automobilní a částečně hipomobilní doprava. Na operačním stupni patřilo rozhodující místo v přísunu materiálu železniční a v námořnictvu vodní dopravě. Ale již tehdy vystupovala do popředí nová tendence způsobů dopravy na stupni armád a front — automobilní, letecká a částečně i potrubní.

Velký význam pro úspěšné řešení náročných úkolů mělo přenesení odpovědnosti za přísun podřízenému stupni na náčelníka týlu nadřazeného stupně. On měl právo využívat k přísunu nejen své vlastní dopravní prostředky, ale prostředky podřízených stupňů.

V důsledku značného nasycení Sovětské armády různorodou a početnou bojovou technikou a výzbrojí značně vzrostla v průběhu války úloha a místo technického zabezpečení vojsk. V průběhu války byl rozpracován a zaveden přesný systém technického zabezpečení bojujících vojsk. Včasná a kvalitní činnost orgánů technického zabezpečení v průběhu operací závisela na těsné součinnosti mezi nimi a orgány vedení týlu.

Organizace zdravotnického zabezpečení Sovětské armády spočívající v systému etapového léčení s odsuny podle předurčení a v komplexu hygienicko-protiepidemic-

kých opatření se plně osvědčila. Odsuny raněných a nemocných byly prováděny na základě plánů orgánů zdravotnické služby vyšších stupňů. Velký význam mělo využívání místních léčebně odsunových zařízení a prostředků.

V letech Velké vlastenecké války vzrostla úloha ochrany a obrany týlu a dopravních komunikací. Je známo, že německé fašistické velení vyčleňovalo značné síly pro narušování práce sovětského týlu. Proto řada sovětských frontů prováděla speciální operace s cílem zlikvidovat nepřítele, který vedl záškodnickou činnost v sovětském týlu. Např. 1. běloruský, 1. a 3. ukrajinský front zničily v průběhu roku 1944 tisíce nepřátelských diverzantů a několik stovek diverzních skupin. V lednu roku 1945 jen na východopruském směru vysadili fašisté do týlových prostorů útočících frontů 150 a v březnu 250 diverzantů.

Ochrana a obrana týlových svazků, útvarů a zařízení i dopravních komunikací byla prováděna silami a prostředky týlu. Pro doplnění těchto úkolů byly využívány speciální svazky a útvary ministerstva vnitra (NKVD) a často i bojové útvary.

V letech Velké vlastenecké války plnil týl Sovětské armády i další významné úkoly. Pomáhal při obnově průmyslových závodů, měst a vesnic. Pracovníci týlu se spolupodíleli na zemědělských pracích a zabezpečovali civilní obyvatelstvo potravinami a zdravotnickou službou. A to nejen na vlastním území, ale poskytovali vý-

znamnou pomoc obyvatelstvu Polska, Jugoslávie, Československa a dalších států. V duchu leninských principů proletářského internacionalismu příslušníci týlu Sovětské armády zabezpečovali vším potřebným československé, polské, bulharské, rumunské, jugoslávské a jiné jednotky bojující společně se Sovětskou armádou proti fašismu.

Při výstavbě československých vojenských jednotek v SSSR bylo plně využito zkušeností z práce týlu Sovětské armády. Týl československých vojenských jednotek za nevšední, obětavé a všestranné pomoci sovětského týlu úspěšně splnil úkoly při zabezpečování bojové činnosti.

Významnou úlohu při plnění úkolů týlu ozbrojených sil sehrála stranickopolitická práce, systematická na všech týlových stupních. Jejím obsahem byla výchova všech příslušníků týlu k bezvýhradné oddanosti a lásce k sovětské vlasti a komunistické straně v duchu přátelství mezi národy SSSR a proletářského internacionalismu.

Závěry z práce týlu sovětských ozbrojených sil za Velké vlastenecké války nemohou obsáhnout celou šíři a veškerou hodnotu bojových zkušeností, ale postihují jen hlavní oblasti jeho práce. Mají však trvalou hodnotu a přinášejí řadu podnětů zkušeností pro další zdokonalování systému týlového zabezpečení jak Sovětské armády, tak i ostatních armád Varšavské smlouvy při zabezpečování obrany socialistického společenství.